

гу публікацый. Вывучэнне спажывоў гістарычнай інфармацыі вялося звычайна ў сукупнасці з гуманітарнымі навукамі. Гістарычная інфармацыя настолькі спецыфічна, што патрэбным спажывом яе з'яўляецца кожны член грамадства. Для адных атрыманне гістарычнай інфармацыі неабходна як крыніца свабоднай творчасці, для акумулявання ведаў, прафесійнай дзейнасці. Для другіх атрыманне гістарычнай інфармацыі не звязана з прафесійнай дзейнасцю, мае часовы характар. Патрэбнасці спажывоў першай групы акрэслены спецыфікай прадметнай галіны і відам іх дзейнасці. Галаўко Г.В. прапанавана мадэль інфармацыйных патрэбнасцей, агульная для ўсіх спецыялістаў-гуманітарнаў. На наш погляд, у аснову стварэння мадэлі патрэбнасцей спажывоў у гістарычнай інфармацыі, як і гуманітарнаў навукаў, можна пакласці схему, прапанаваную вышэйназваным аўтарам, дзе вылучаюцца наступныя з'явы: від дзейнасці, характар мета-рынкаў, якія выкарыстоўваюцца ў рабоце, дакументы, якія ствараюцца ў выніку работы.

На наш погляд, вылучаюцца наступныя віды дзейнасці, якія абумоўліваюць настолькі патрэбнасць у гістарычнай інфармацыі: навукова-даследчая, выкладчыцкая, вучэбная, вышэйшазданаўчая, інфармацыйная. Склад матэрыялаў, якія выкарыстоўваюцца ў рабоце, уключае ўсю тыпа-відную структуру гістарычнай літаратуры, усё віды гістарычных крыніц, незалежна ад формі існавання. Асаблівасці колькасных і якасных паказчыкаў выкарыстання матэрыялаў залежыць ад віду дзейнасці спажываўца, ад узроўню прафесійнай падрыхтоўкі і інш. Тэматыка патрэбнасцей залежыць ад накіраванай правазійных даследаванняў. Яна можа быць агульнагістарычнай, галіновай, праблемнай, на асобных гістарычных перыядах, пераходах, асобах і г.д. Валікам выкарыстання гістарычнай інфармацыі з'яўляюцца напіскі ісе манаграфій, дысертацый, дакладаў, артыкулаў, выданняў і курсавых практыкум, рэфератаў, мета-дэталічных распрацовак, інфармацыйных матэрыялаў, гісторыка-мастацкіх твораў.

Даследаванні патрэбнасцей спажывоў (у залежнасці ад віду іх дзейнасці, тэматыкі патрэбнасцей) дэталічна выпрацаваны крытэрыі абору дакументаў у выдадзеных бачэннях і рэтраспектыўнага, навукова-даследчага і рэкамендацыйнага бібліяграфічнага інфармавання.

Зыгмантовіч С.В.,
канд. пед. навук,
дацэнт
Саітава В.І.,
канд. пед. навук,
дацэнт

РЕКОМЕНДАЦИОННАЯ БИБЛИОГРАФИЯ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧЕСКИЕ ВОПРОСЫ

У Беларусі змяняюцца актыўныя працэсы фарміравання інфармацыйнай інфраструктуры. Набіраюць тэмпы і аб'ём адной інфармацыйнай патокаў, скарачаюцца, знікаюць другія. Бібліятэчна-бібліяграфічныя цэнтры, на чале з Нацыянальнай бібліятэкай Беларусі (НББ), імкнучы ствараць і ажыццяўляць сучасную, разлічаную на перспектыву інфармацыйную палітыку. Адным з гэтых актуальных напрамкаў з'яўляецца абгрунтаванне значэння і месца рэкамендацыйнай бібліяграфічнай інфармацыі (РБІ).

Вакол рэкамендацыйнай бібліяграфіі ў апошнія гады ішла дыскусія па тэарэтыка-метадальных пытаннях. Прычыны і характар негатывных з'яў, звязаных з уцыханнем на РБІ дагматычнай ідэалогіі, сталі прадметам аналізу ў навуковых і метадычных публікацыях. Асабліва жыццёвымі з'явіўся працэс, распачаты ў Дзяржаўнай бібліятэцы Расіі, накіраваны на адваўленне дэмакратычных, асветніцкіх традыцый і творчую распрацоўку функцыянальна-метадальных сродкаў РБІ. Рэкамендацыйная бібліяграфія ў мінулым і сёння дэманструе сваё шырокае магчымасці інфармаваць аб дакументах і папулярнаваць ведаў, інтэграваць элементы іншых відаў інфармацыі, напрыклад фактаграфічнай, рэфератываўнай. У складаных матэрыяльных умовах, пераадоўляючы перапоўненасць кніжнага рынку няякаснай літаратурай, бібліятэкі стварылі такія дапаможнікі, якія сведчаць аб павышэнні ўвагі да асобы будучага чытача, асабліва асаблівасцей чытання і выкарыстання інфармацыі.

У Беларусі рэкамендацыйна-бібліяграфічная дзейнасць на працягу многіх дзесяцігоддзяў вызначалася добрай арганізаванасцю, пастаянным пошукам за-давальнення інфармацыйных патрэб, накіраванасцю на прыватнае дабрабытцаў нацыянальнай культуры. У існуючых умовах для пераходу бібліятэк рэспублікі, якія былі традыцыйнае цэнтры рэкамендацыйнай бібліяграфіі, праверытэтных сталі прафесійнальнымі і навуковымі інтарэсамі чытачоў. Спецыфічнасць сферы прыкладання РБІ: непрафесійныя, агульнаадукацыйныя заняткі – патрабуюць глыбокага разумення правоў чалавека на атрыманне інфармацыі ў фарміруючымся інфармацыйным грамадстве. Такую пазыцыю займае НББ. Гэта бібліятэка ажыццяўляе сучасную канцэпцыю РБІ, для якой прыкрытэтыўна з'яўляюцца праблемы азнаёмлення чытачоў з лепшай у пазнавальным і мастацкім сэнсе айчынай і замеж-

зай літаратурай, задавальненне ўзрастаючага інтарэсу да нацыянальнай гісторыі і культуры, пашырэнне асерыяльных магчымасцей для мадэліравання сітуацый свабоднага агульнаарыентаванага пошуку. Не маючы магчымасці стварыць аб'ёмныя новыя жанры дапаможнікаў: энцыклапедыі, анталогіі і інш — бібліяграфы НББ унеслі значныя змяненні ў свае галоўныя традыцыйныя выданні «Новыя кнігі Беларусі», «Беларуская мова, літаратура, мастацтва». У «Новых кнігах Беларусі» аператыўна адлюстроўваюцца бібліяграфічныя дадзеныя аб апублікаваных кнігах, артыкулах, рэцэнзіях. Асаблівую каштоўнасць у раздзеле «Навінкі беларускага друку» ў бюлетэні «Новыя кнігі Беларусі» ўяўляе першая частка «Пра Беларусь і беларусаў». Гісторыка-храналагічная структура гэтай часткі і шырокае выкарыстанне анатацый забяспечваюць даступнасць інфармацыі, аблягчаюць пытанне выбару. Фактаграфічная дакладнасць анатацый (пра каго, дзе і калі адбыліся падзеі) — гэта тая галоўная пазнавальная элемент, якая акцэнтуюць увагу чытачоў. З мэтай аптымізацыі інфармацыйнага пошуку па нацыянальнай праблематыцы ўведзены галоўны дапаможны паказальнікі да раздзела «Пра Беларусь і беларусаў»: персанальны, геаграфічны, прадмета-тэматычны. Іх інфарматыўнасць, асабліва персанальнага, значна пераўзыходзіць традыцыйную ачынную методыку складання дапаможных паказальнікаў. Выкарыстанне гэтых дапаможных паказальнікаў надзвычай карысна для фарміравання краязнаўчых бібліяграфічных элементаў у публічных бібліятэках. Станоўчыя водгукі выклікае групоўка матэрыялу ў раздзеле «Навінкі беларускага друку» згодна з тыповым чытацкім запытам, што адпавядае асаблівасцям інфармацыйных паводзін чытачоў пры выбары літаратуры для непрафесійнага чытання. Тэматыка раздзелаў «Памятныя даты», спісаў і аглядаў, якія змяшчаюцца ў бюлетэні, прысвечана самым яркім старонкам мінуўшчыны і сучасным актуальным праблемам. Гэта дапамагае задавальняць інтарэсы чытачоў угаліне нацыянальнай культуры, адраджэння, гісторыі, па маральна-этычных і эканамічных праблемах. Для стварэння ўмоў свабоды індывідуальнага выбару з улікам спектру пабудзальных матываў да чытання: пазнавальных, прэстыжных і іншых — бібліяграфы пашырылі склад уключасных дакументаў. Цяпер бібліяграфуюцца крыніцаваўчыя матэрыялы, у тым ліку на замежных мовах, публікацыі мануальных гадоў. Накірунак асветніцтва і папулярызаванні ярка выражэнне ў шырокім скарыстанні даведчаных і пазнавальных звестак як з мэтай садзейнічаць ссмантычнаму засваенню бібліяграфічных даведчаных, так і для стымулявання цікавасці, займальнасці, гэта, ў сваю чаргу садзейнічае чытацкаму выбару. Пазнавальная і фактаграфічная інфармацыя, якую ўключаюць у тэксты рэкамендацыйна-бібліяграфічных дапаможнікаў: эпіграфы, цытаты, імёны, геаграфічныя аб'екты, даты, звесткі аб падзеях і інш. — у сінтэзе з элементамі займальнасці ўзбагачае інфармацыйны запас чытача і забяспечвае даступнасць бібліяграфічных мадэляў твораў друку.

ПРАБЛЕМЫ ФАРМІРАВАННЯ ЯДРА БІБЛІЯТЭЧНАГА ФОНДУ НАЦЫЯНАЛЬНАЙ ЛІТАРАТУРЫ ДЛІА ДЗІЦЕЙ У РЭСПУБЛІЦЫ БЕЛАРУСЬ

Адной з важнейшых праблем развіцця фонду дзіцячых бібліятэк Беларусі з'яўляецца стварэнне яго ядра. Але на гэтым шляху існуе шэраг цяжкасцей. Само паняцце «нацыянальны фонд» мае некалькі сэнсаў:

— сукупнасць выданняў, што выйшлі на тэрыторыі рэспублікі;

— сукупнасць выданняў, што выйшлі на нацыянальнай мове (без уліку перакладаў);

— сукупнасць выданняў, аўтары якіх жывуць на тэрыторыі рэспублікі;

— сукупнасць выданняў, аўтары якіх — прадстаўнікі гэтай нацыянальнасці.

Таксама на сённяшні момант нельга сказаць, што ядро бібліятэчнага фонду нацыянальнай літаратуры для дзіцей усебакова адлюстроўвае з'явы грамадскага жыцця, навукі, тэхнікі, якія адбываюцца на Беларусі. Калі яго мастацкую частку можна лічыць сфарміраванай (у яе уваходзіць літаратура ўсіх жанраў, яна адлюстроўвае этапы развіцця мастацкага слова ў рэспубліцы), то галіновая частка ўяўляе сабой асобныя фрагменты. Так, немагчыма ўключыць у ядро літаратуры па біялогіі і геаграфіі з элементамі фальклору (легенды пра назвы азёраў і рэчак, цікавыя звесткі пра жывёл) для малодшага школьнага ўзросту. На сённяшні дзень юныя чытачы не могуць пазнаёміцца з творамі, якія распаўсюдзіліся пра карысныя выкапні на тэрыторыі рэспублікі і ўключалі звесткі пра іх здабычу, выкарыстанне, значэнне для чалавека.

Немагчыма рэкамендаваць для ўключэння ў ядро фонду кніг пра транспарт, энергетыку, розныя галіны вытворчасці Беларусі, якія б зацікавілі малодшых школьнікаў. Ядру неабходна літаратура пра прафесіі, напісаныя ў жанры белетрыстыкі (напрыклад, гульня ў краму, бібліятэку).

Такое ж становішча з галіновай часткай ядра фонду нацыянальнай літаратуры для чытачоў старэйшага школьнага ўзросту. Акрамя тэмаў, пра якія гаварылася вышэй, амаль няма кніг пра беларускіх мастакоў, кніг-вандровак па беларускіх музеях, папулярных нарысаў пра вядомых скульптараў. Старэйшым школьнікам няма дзе пачытаць пра знакамітых беларускіх мовазнаўцаў і збіральнікаў фальклору, азнаёміцца з узорамі іх творчасці.

Адна з найбольшых лакунаў у сённяшнім складзе ядра — гістарычная тэма. Нягледзячы на вялікую патрэбу, пакуль што няма такіх кніг, што асвятлялі б жыццё на Беларусі ад старажытных часоў да нашых дзён. Патрэбна выданне энцыклапедычнага даведніка